

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

680

UALIMU ELIMU YA AWALI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2000

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka katika kila sehemu **B** na **C**.
3. Sehemu A ina alama 40, sehemu B na C kila moja ina alama 30.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

1. Eleza kwa kifupi umuhimu wa kuandaa mazingira ya ujifunzaji yanayochochea ubunifu kwa watoto wa elimu ya awali.

Kuandaa mazingira yanayochochea ubunifu humsaidia mtoto kutumia fikra zake kutatua matatizo madogo anayokutana nayo kila siku, jambo linalojenga msingi wa kufikiri kwa kina.

Mazingira ya ubunifu huwapa watoto nafasi ya kujifunza kupitia kufanya majaribio, hali inayowawezesha kuelewa dhana mbalimbali kwa vitendo.

Mtoto anapowekwa katika mazingira yenye uhuru wa kuchunguza hujenga kujiamini kwa sababu anahisi ana uwezo wa kugundua mambo mapya bila kuogopa makosa.

Mazingira yaliyosheheni vifaa vya ubunifu huchangia kukuza lugha na ushirikiano kwa sababu watoto hushirikishana mawazo wanapounda au kubuni vitu vipya.

2. Taja sifa nne zinazomfanya mwalimu wa elimu ya awali awe kiongozi bora wa ujifunzaji katika darasa.

Mwalimu bora wa elimu ya awali ana uwezo wa kuongoza darasa kwa utulivu na kuhakikisha kila mtoto anashiriki kikamilifu katika shughuli za ujifunzaji.

Mwalimu bora anakuwa mbunifu wa mbinu mbalimbali za kufundishia zinazowavutia watoto na kuwafanya wajifunze kwa motisha.

Anapaswa kuwa msikivu wa mahitaji ya watoto ili atoe msaada unaolingana na changamoto na uwezo wao wa kujifunza.

Anahitaji kuwa na subira na uvumilivu kwa sababu hatua za ukuaji wa watoto hutofautiana na zinahitaji muda ili kuonekana.

3. Fafanua kwa hoja nne namna michezo ya kughani inavyochangia ukuaji wa lugha kwa watoto wadogo.

Michezo ya kughani huwasaidia watoto kuongeza msamiati kwa sababu kila wimbo na tungo hubeba maneno mapya wanayojifunza.

Watoto wanaposhiriki kughani hujenga uwezo wa kutamka maneno kwa ufasaha kwa sababu wanarudia maneno kwa mpangilio sahihi.

Shughuli hizi huimarisha uwezo wa kusikiliza kwa makini kwa sababu mtoto lazima afuatilie mpigo na sauti zinazojirudia.

Michezo ya kughani huchochea kumbukumbu kwa sababu watoto hurudia mistari mara kwa mara, hali inayojenga kumbukumbu za muda mfupi na mrefu.

4. Eleza kwa kifupi mambo manne yanayopaswa kuzingatiwa katika kufundisha tabia njema kwa watoto wa elimu ya awali.

Ni muhimu kutumia mifano halisi kwa sababu watoto huiga tabia wanazoziona kwa watu wazima wanaowazunguka.

Mwalimu anapaswa kutumia mbinu za kuhimiza tabia njema bila kutumia adhabu zinazoweza kumtisha mtoto.

Mazungumzo ya mara kwa mara kuhusu umuhimu wa tabia njema humsaidia mtoto kuelewa matarajio ya jamii.

Kutumia sifa na motisha husaidia kujenga tabia njema kwa sababu mtoto hujifunza kwamba kufanya kilicho sahihi kunathaminiwa.

5. Bainisha sababu nne zinazofanya ushirikiano wa jamii kuwa muhimu katika maendeleo ya vituo vya elimu ya awali.

Ushirikiano wa jamii huongeza rasilimali zinazohitajika katika kituo kama vifaa vya kufundishia na ujenzi wa miundombinu.

Wanajamii wanaposhiriki huongeza uwajibikaji kwa sababu wanahisi kuhusika moja kwa moja na ubora wa kituo.

Ushirikiano unarahisisha mawasiliano kati ya walimu na wazazi, hivyo kuwawezesha kufuatilia maendeleo ya mtoto.

Jamii inaposhiriki huimarisha usalama wa watoto kwa sababu wanajamii hufuatilia na kulinda eneo la kituo kwa umakini.

6. Eleza kwa hoja nne tofauti za kielimu kati ya mtoto anayejifunza kupitia utazamaji na mtoto anayejifunza kupitia utendaji.

Mtoto wa utazamaji hupendelea kuangalia mtu mwingine akifanya kazi kabla hajajaribu, wakati mtoto wa utendaji hupenda kushiriki moja kwa moja bila kusubiri.

Mtoto wa utazamaji mara nyingi hukaa kimya na kufuatilia hatua kwa umakini, huku mtoto wa utendaji akijaribu mara kwa mara hata kama hajapata maelekezo yote.

Mtoto wa utazamaji hujifunza vizuri kupitia picha, vielelezo na mifano, lakini mtoto wa utendaji hujifunza kupitia kugusa, kubeba agusa vifaa halisi.

Mtoto wa utazamaji hupenda maelezo ya kina kabla ya kuanza, wakati mtoto wa utendaji hupenda kuanza mara moja na kujifunza kutokana na makosa.

7. Taja mambo manne ambayo mwalimu anatakiwa kufanya ili kutambua mapema changamoto za kujifunza kwa mtoto.

Mwalimu anatakiwa kumchunguza mtoto anaposhiriki kwenye shughuli mbalimbali ili kutambua maeneo anayopata ugumu.

Anapaswa kufanya tathmini za mara kwa mara kwa kutumia shughuli rahisi zinazomsaidia kubaini changamoto za ujifunzaji.

Ni muhimu kuzungumza na wazazi ili kuelewa historia ya ukuaji wa mtoto na mazingira yanayoweza kuchangia changamoto.

Kuchunguza tabia za mtoto anapokuwa na wenzake humsaidia mwalimu kutambua kama changamoto zinatokana na kijamii au kitaaluma.

8. Eleza kwa kifupi mchango wa vitendanishi halisi katika kujenga uelewa wa dhana ngumu kwa watoto wa elimu ya awali.

Vitendanishi halisi humsaidia mtoto kuona na kugusa dhana anayoifundishwa, jambo linalorahisisha uelewa wa dhana ngumu.

Mtoto anaposhiriki kwa vitendo, ubongo hutengeneza uhusiano wa moja kwa moja kati ya nadharia na matumizi halisi.

Vitendanishi huondoa woga wa kujifunza kwa sababu mtoto huhisi uhuru wa kufanya majaribio bila kushinikizwa.

Shughuli zinapohusisha kuona, kusikia na kugusa kwa pamoja, kumbukumbu ya mtoto huimarika kwa kasi zaidi.

9. Fafanua mambo manne yanayoathiri motisha ya mtoto kushiriki kikamilifu katika shughuli za darasa.

Motisha ya mtoto huongezeka anapopewa sifa na kutambuliwa kwa juhudi anazoweka katika shughuli.

Mtoto hushiriki zaidi anapopewa shughuli zenye changamoto ndogo zinazoweza kudhibitika bila kumletea hofu.

Motisha huongezeka pale ambapo vifaa vinavyotumiwa vina mvuto mkubwa kama rangi, vichezeo na maumbo.

Mtoto anashiriki zaidi ikiwa ana mahusiano mazuri na mwalimu kwa sababu anajisikia salama na kuthaminiwa.

10. Eleza umuhimu wa kuandaa tathmini za mara kwa mara katika kufuatilia mabadiliko ya tabia na ujifunzaji wa watoto.

Tathmini za mara kwa mara humsaidia mwalimu kufuatilia maendeleo ya mtoto na kubaini mabadiliko muhimu.

Zinamwezesha mwalimu kupanga mbinu mpya za kufundishia kulingana na mahitaji ya mtoto.

Tathmini hutoa taarifa sahihi kwa wazazi kuhusu maendeleo ya mtoto katika hatua mbalimbali za ujifunzaji.

Tathmini husaidia kubaini mapema matatizo ya tabia ili kuchukua hatua kabla hayajawa makubwa.

11. Eleza dhana ya malezi chanya, kisha taja sifa sita za malezi chanya yanayohitajika kwa watoto wa elimu ya awali.

Malezi chanya ni mfumo wa kumlea mtoto kwa upendo, mawasiliano mazuri na nidhamu isiyo ya ukandamizaji ili kumjenga katika kujiamini na kujitambua.

Malezi chanya yanahitaji mzazi au mlezi awe msikivu kwa hisia na mahitaji ya mtoto.

Yanahitaji mawasiliano yenye heshima bila vitisho au ukali unaomwogopesha mtoto.

Malezi chanya yanahusisha kuweka mipaka inayoeleweka na mtoto bila kumdhalilisha.

Hutumika motisha na sifa kama njia ya kujenga tabia njema kwa mtoto.

Malezi chanya yanampa mtoto nafasi ya kushiriki katika maamuzi madogo kulingana na uwezo wake.

Yanahitaji uvumilivu na upole katika kumrekebisha mtoto anapokosea.

12. Kwa kutumia hoja tano, bainisha umuhimu wa kuandaa mtaala unaojibu mahitaji ya eneo husika katika elimu ya awali.

Mtaala unaojibu mahitaji ya eneo unawafanya watoto wajifunze mambo yanayohusiana na mazingira yao ya kila siku.

Unasaidia kuhifadhi tamaduni na mila za eneo kwa kuziingiza katika shughuli za kila siku za ujifunzaji.

Unarahisisha upatikanaji wa vifaa vya kufundishia kwa sababu hutumia rasilimali za eneo husika.

Unachochea ushirikiano wa jamii kwa sababu wanajamii huona manufaa ya moja kwa moja kwa watoto wao.

Unawasaidia watoto kupata ujuzi unaohitajika kukabiliana na changamoto za eneo wanamoishi.

13. Eleza changamoto sita ambazo kituo cha elimu ya awali kinaweza kukutana nazo wakati wa kuendesha programu za ujifunzaji.

Kituo kinaweza kukosa vifaa vya kutosha vya kufundishia vinavyohitajika kutoa elimu bora.

Kinaweza kuwa na upungufu wa walimu wenye ujuzi maalumu wa elimu ya awali.

Idadi kubwa ya watoto katika darasa inaweza kumzuia mwalimu kuwahudumia wote kwa usawa.

Wazazi wanaweza kutoshirikiana vya kutosha, jambo linaloathiri ufuatiliaji wa maendeleo ya watoto.

Miundombinu duni kama vyumba vidogo au visivyo salama inaweza kuathiri utoaji wa elimu.

Uhaba wa chakula au lishe bora unaweza kuathiri uwezo wa watoto kujifunza kwa ufanisi.

14. Tengeneza hadithi fupi ya maadili inayoeleza umuhimu wa kushirikiana kwa watoto, kisha onyesha hatua za mwalimu za kuitumia hadithi hiyo kufundisha darasani.

Kulikuwa na watoto watatu, Rehema, Mariam na Juma, waliokuwa wanajaribu kujenga nyumba kwa kutumia matofali ya plastiki. Kila mmoja alitaka kufanya peke yake na nyumba yao ilianguka kila walipojaribu.

Walipoamua kupanga majukumu, mmoja akiweka msingi, mwingine akipanga kuta na mwingine akifunika paa, nyumba yao ilisimama imara. Walifurahi sana na kuelewa kwamba ushirikiano unaleta mafanikio.

Mwalimu anaanza somo kwa kusoma hadithi hiyo kwa sauti ya kuvutia ili kuvuta umakini wa watoto.

Baada ya kusoma hadithi mwalimu anawauliza watoto maswali ya kuelewa ili kuona kama wamegundua mafunzo ya msingi.

Mwalimu anapanga shughuli ya kikundi inayowataka watoto kushirikiana ili kutatua tatizo dogo linalohitaji ushirikiano.

Mwalimu anamalizia kwa kupongeza watoto wanaoshirikiana na kuwakumbusha umuhimu wa tabia hiyo katika maisha.

15. Andaa mpango wa shughuli za wiki moja unaolenga kukuza stadi za utatuji wa matatizo kwa watoto wa elimu ya awali.

Siku ya kwanza watoto wanapewa picha zilizokatwa vipande ili wazirudishe katika sura kamili, jambo linalojenga fikra za kimantiki.

Siku ya pili wanapewa vidokezo vya kutafuta vitu vilivyofichwa darasani ili wajifunze kufuatilia dalili na kufanya maamuzi.

Siku ya tatu wanapewa hadithi yenye tatizo na wanatakiwa kupendekeza njia za kulitua.

Siku ya nne wanashirikishwa kwenye kujenga daraja ndogo kwa kutumia vijiti ili wajifunze kufanya majaribio kutafuta uimara.

Siku ya tano wanapewa shughuli ya kupanga matukio kwa mpangilio sahihi ili kujenga fikra za kufuata hatua.

16. Eleza hatua za kuandaa somo la ufundishaji wa hisabati linalolenga kuimarisha utambuzi wa maumbo kwa watoto wadogo.

Mwalimu anaanza kwa kuweka malengo ya somo kama kutambua duara, mraba na pembetatu.

Anachagua vifaa vya kufundishia kama maumbo ya plastiki, karatasi za rangi na picha.

Anapanga shughuli kama kutenganisha maumbo kulingana na aina ili watoto wajifunze kwa vitendo.

Anaandaa maswali ya kuwachochea watoto wafikirie, kama kuuliza maumbo yanayopatikana mazingira yao.

Anamalizia somo kwa kufanya tathmini ndogo ili kuona kama watoto wameweza kutambua maumbo kwa usahihi.